

سفرهای فراوان به بغداد، مصر، دمشق و نیز مکه داشت.^۲ او برای دستیابی به دیگر معارف قرآنی بسیار کوشید و بر پایه نقلی، کسی به پایه او نرسید و دیگران برای آموختن نزد او می آمدند.^۳ وی از دانشوران مشهور در علم قرائت بود و کتاب‌هایی در این زمینه تألیف کرد.^۴ از او با عنوان مُقَرِّی (استاد فن قرائت) اهل عراق^۵، مُحدِّث و علامه یاد کرده‌اند.^۶ غالب شرح حال‌نگاران از وی نام برده‌اند؛ ولی تنها به تخصص وی در قرائت و تجوید اشاره کرده‌اند. بر پایه گزارشی، او را که در حرم سکونت داشت، به دلیل برتری علمی بر معاصران خود در مکه و مدینه «امام الحرمین» خواندند.^۷ در منابع اشاره‌ای به هنگام رفتن او به مکه و مدت اقامتش در آن جا نشده است.

وی اَعْوَرَ (یک چشم) بود و در پایان عمر بینایی خود را از دست داد^۸ و در سن نود و اندی^۹ به سال ۴۶۸ق. در واسط درگذشت.^{۱۰}

۲. تاریخ الاسلام، ج ۳۱، ص ۲۵۱.
۳. الانساب، ج ۱۰، ص ۱۰۰؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۱، ص ۲۵۱.
۴. شذرات الذهب، ج ۵، ص ۲۹۱.
۵. لسان المیزان، ج ۲، ص ۲۴۵.
۶. الكامل، ج ۱۰، ص ۱۰۱.
۷. تاریخ الاسلام، ج ۳۱، ص ۲۵۱-۲۵۲؛ الوافی، ج ۱۲، ص ۱۲۷.
۸. تاریخ الاسلام، ج ۳۱، ص ۲۵۱.
۹. سیر اعلام النبلاء، ج ۱۸، ص ۳۴۷.
۱۰. الانساب، ج ۱۰، ص ۱۰۰؛ تاریخ دمشق، ج ۱۳، ص ۳۵۰.

(م. ۱۰۸۹ق.)، به کوشش الارنؤوط، بیروت، دار ابن کثیر، ۱۴۰۶ق؛ شفاء الغرام: محمد الفاسی (م. ۸۳۲ق.)، به کوشش مصطفی محمد، مکه، النهضة الحدیثه، ۱۹۹۹م؛ عمدة الطالب: ابن عنبه (م. ۸۲۸ق.)، به کوشش محمد حسن، نجف، المكتبة الحیدریه، ۱۳۸۰ق؛ الكامل فی التاریخ: ابن اثیر علی بن محمد الجزری (م. ۶۳۰ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۳۸۵ق؛ مراصد الاطلاع: صفی السدین عبدالمؤمن بغدادی (م. ۷۳۹ق.)، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۲ق؛ معجم البلدان: یاقوت الحموی (م. ۶۲۶ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۹۹۵م؛ المنتظم: ابن جوزی (م. ۵۹۷ق.)، به کوشش محمد عبدالقادر و دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۲ق؛ النجوم الزاهره: ابن تغری بردی الاتابکی (م. ۸۷۴ق.)، مصر، وزارة الثقافة و الإرشاد القومي.

مهدی امیریان

ابوعلی غلام الهَرَّاس: ملقب به امام

الحرمین (م. ۴۶۸ق.)، از استادان فن قرائت

ابوعلی حسن بن قاسم واسطی، مشهور به غلام الهَرَّاس و امام الحرمین* از استادان فن قرائت قرآن کریم در سال ۳۷۴ق. در واسط، از شهرهای عراق، زاده شد.^۱ وی برای آموختن قرائت و ملاقات با استادان این فن،

۱. تاریخ دمشق، ج ۱۳، ص ۳۵۰؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۱، ص ۲۵۰-۲۵۲.

جعفر با خواندن خطبه به نام فاطمیان* خود را تحت حمایت فاطمیان مصر و حاکم وقت المعز قرار داد. پس از او حکومت به فرزندش عیسی رسید و سپس در سال ۳۸۴ق. حسن فرزند دیگر جعفر با لقب ابوالفتوح به حکومت مکه تحت اشراف فاطمیان دست یافت.^۲

الحاکم بامر الله، خلیفه وقت فاطمی، از ابوالفتوح خواست تا در موسم حج سال ۳۸۶ق. بر منبر مکه بر پایه اعتقادات اسماعیلیان به برخی از صحابه و همسران پیامبر گرامی بی احترامی کند. این سختگیری باعث شورش و هرج و مرج در مسجدالحرام شد. او خود را در مهار این آشوب ناتوان دید. نیز از لحاظ اعتقادی با این کار موافق نبود. از این رو، با اعلام حمایت آل جراح طایی^۳ از زیر سلطه فاطمیان بیرون آمد و با ادعای خلافت مسلمانان، با شعار اقامه عدل و برپایی امر به معروف و نهی از منکر، مردم را به بیعت با خود به نام «الراشد بالله» فراخواند.^۴

ابوالفتوح با یک شمشیر به گمان این که ذوالفقار است و چوبدستی ای که ادعا می کرد از آن رسول خدا بوده، همراه ۱۰۰۰ برده سیاه

◀ منابع

الانساب: عبدالکریم السمعی (م. ۵۶۲ق.)، به کوشش عبدالرحمن، حیدرآباد، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۳۸۲ق؛ تاریخ الاسلام: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش عمر عبدالسلام، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۱۰ق؛ تاریخ مدینه دمشق: ابن عساکر (م. ۵۷۱ق.)، به کوشش علی شیری، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۵ق؛ سیر اعلام النبلاء: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش گروهی از محققان، بیروت، الرساله، ۱۴۱۳ق؛ شذرات الذهب فی اخبار من ذهب: عبدالحی بن عماد (م. ۱۰۸۹ق.)، به کوشش الارنؤوط، بیروت، دار ابن کثیر، ۱۴۰۶ق؛ الکامل فی التاریخ: ابن اثیر علی بن محمد الجزری (م. ۶۳۰ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۳۸۵ق؛ لسان المیزان: ابن حجر العسقلانی (م. ۸۵۲ق.)، بیروت، اعلمی، ۱۳۹۰ق؛ السوافی بالوفیات: الصفدی (م. ۷۶۴ق.)، به کوشش الارنؤوط و ترکی مصطفی، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.

مصطفی صادقی کاشانی

ابوالفتوح: از حکمرانان و سرسلسله

شرفای مکه

ابوالفتوح حسن بن جعفر بن محمد بن حسین از سادات حسنی بود. پدرش جعفر نخستین دولت اشراف* مکه را در سال ۳۶۰/۳۵۶ق. در دوران رقابت میان عباسیان و فاطمیان بر سر حکومت مکه تشکیل داد.^۱

۱. تاریخ مکه، ص ۲۴۵-۲۴۶.

۲. خلاصة الکلام، ص ۱۶.

۳. تاریخ الاسلام، ج ۲۷، ص ۹-۱۰؛ البدایة و النهایة، ج ۱، ص ۳۵۴.

۴. خلاصة الکلام، ص ۱۷؛ تاریخ الاسلام، ج ۲۷، ص ۹-۱۰.